

EEN MOEDIG PROJECT

Dichters van het nieuwe millennium zoeken het vooral in de vermenging

Traditionele literatuurgeschiedenissen staan erom bekend dat ze de onoverzichtelijke werkelijkheid vereenvoudigen door stromingen en generaties te onderscheiden. Dat heeft als voordeel dat de literatuur een doorlopend verhaal wordt, een geschiedenis inderdaad, waarin causale verbanden worden gesuggereerd die te lokaliseren zijn in tijdschriften, manifesten, polemieken, vriendschappen en cafés. Het grootste nadeel van deze benadering is dat er onvermijdelijk een canon wordt geconstrueerd waarbij stapsgewijze vernieuwing centraal staat, zodat vermeende achterblijvers, eenlingen en ongeleide projectielen in vergetelheid geraken. De afgelopen twintig jaar is vaak opgemerkt dat het geen zin meer heeft te spreken van stromingen binnen de Nederlandstalige poëzie, omdat tijdschriften geen duidelijk programma meer uitdragen, uitgeverijen vooral geïnteresseerd zijn in verkoopcijfers, dichters hun eigen gang gaan en probleemloos tot verschillende circuits behoren, en omdat de literaire kritiek is gefragmenteerd. De meest treffende analyse van het “veld” is zonder twijfel het boek *Ongerijmd succes. Poëzie in een onpoëtische tijd* (Vantilt, 2006) van Thomas Vaessens, dat niet zozeer ingaat op wat de dichters schrijven, als wel op de sociaaleconomische situatie waarin ze functioneren. In dat opzicht is er de laatste tien jaar niet veel veranderd.¹

Toch evolueert de poëzie, het zou vreemd zijn als dat niet zo was, maar voor wie er middenin zit is het niet eenvoudig aan te geven wat de interessantste ontwikkelingen zijn, welke dichters ertoe doen en uiteindelijk tot de canon zullen behoren, en in hoeverre er gesproken kan worden van verschillende richtingen of zelfs elkaar uitsluitende literaturopvattingen. Het is evident dat *Tirade* andere dichters aantrekt dan *nY*, dat sommige dichters hun eigen sores bezingen en andere een politieke agenda hebben, dat degelijk geconstrueerde gedichten een totaal andere leeshouding vergen dan meerstemmige montages die de grenzen tussen genres weigeren te respecteren, maar het is lastig een heldere afbakening tussen stijlen, methodes en affiniteiten aan te brengen. Daarom is *Dichters van het*

nieuwe millennium een moedig project, een voorbeeldige momentopname van wat er anno 2016 in de Nederlandstalige poëzie aan de hand is. Vierentwintig literatuurwetenschappers, neerlandici en essayisten portretteren even zovele dichters. Het poëtische gezelschap bestaat uit elf mannen en dertien vrouwen, geboren tussen 1970 en 1990, die allemaal deze eeuw debuteerden. Er is geen duidelijk onderscheid tussen Nederlanders en Vlamingen, al is het alleen omdat er nogal wat migratie over en weer heeft plaatsgevonden; daar komt bij dat Rodaan Al Galidi een Iraakse achtergrond heeft en Alfred Schaffer in Zuid-Afrika woont.

Bij de selectie zijn natuurlijk dichters buiten de boot gevallen. Zo ontbreken Sasja Janssen, Saskia de Jong, Thomas Möhlmann en Kira Wuck, terwijl minder bekende namen als Tom Van de Voorde en Bart Van der Straeten wel besproken worden. Niettemin biedt het boek een indrukwekkende staalkaart van de poëzie van ons taalgebied. De essays geven steeds wat biografische informatie, proberen poëzie, poëtica en dichterschap te karakteriseren, en laten zien hoe de kritiek op het werk heeft gereageerd. Er zijn geen voetnoten, maar wel (overigens niet geheel foutloze) bibliografietjes. Vakjargon is helaas niet overal vermijden, maar het is een verademing weer eens een boek voor een algemeen publiek te lezen waarin naast Engels ook onbekommerd Frans en Duits wordt geciteerd, zonder vertaling. Hier en daar zou een minder academische en meer kritische houding het boek overigens leesbaarder hebben gemaakt.

Hoewel de samenstellers zich bewust zijn van de diversiteit van de geportretteerden, laten ze in hun inleiding zien dat er wel degelijk lijnen zijn te trekken die tot de conclusie leiden dat de poëzie van 2010 of 2015 een andere is dan die van twintig jaar geleden. Voor een deel heeft dat te maken met maatschappelijke en institutionele factoren, zoals de opkomst van internet, de bloei van festivals, de terughoudendheid van grote uitgevers en de versplintering van de literaire kritiek, maar het lijkt erop dat de meeste dichters ook anders naar de wereld kijken dan veel van hun oudere

Het lijkt erop dat de meeste dichters ook anders naar de wereld kijken dan veel van hun oudere collega's

collega's. In de inleiding worden drie tendensen gesignaleerd: "hedendaagse poëzie zoekt uitdrukkelijk de publieke ruimte op, beweegt zich tussen verschillende media en wil zich niet beperken tot de Nederlandse taalgrens".

Om met dat laatste te beginnen, voor zover dichters aansluiting zoeken bij internationale ontwikkelingen, gaat het in vrijwel alle gevallen om Amerikaanse poëzie en essayistiek. Gebeurt er dan helemaal niets interessants meer in het oude Europa? Of komt het doordat bijna niemand meer een andere vreemde taal dan het Engels kan lezen? We zouden eraan kunnen toevoegen dat aansluiting bij – of positionering ten opzichte van – de eigen literaire traditie zeldzaam is geworden. Hier en daar treffen we nog verwijzingen naar Hadewijch, Van Ostaijen en Gorter aan, maar de klassieken, Dante en de Vijftigers lijken niet meer mee te tellen. Ligt dat aan het literatuuronderwijs in de Lage Landen?

De meest opmerkelijke constante in de hedendaagse poëzie is de systematische vermenging van stemmen, stijlen, formele kenmerken en zelfs media. Bij een dichter als Eva Cox, die in haar bundels uiteenlopende vormen exploreert, kan de poëzie in het boek niet los gezien worden van wat ze ermee op het web doet. Lies van Gasse en Annemarie Estor schrijven *graphic poems*, waarbij tekst en beeld in elkaar overlopen. Voor Tjitske Jansen, Maud Vanhauwaert en Ellen Deckwitz is optreden even belangrijk als schrijven. Verder valt op dat bijna alle dichters spelen met hun persona en identiteit: ze vertolken nadrukkelijk rollen

(Ester Naomi Perquin, Ramsey Nasr) of spreken expliciet over zichzelf om verwarring te zaaien over wie er nu eigenlijk aan het woord is, en in welke hoedanigheid (Rodaan Al Galidi, Delphine Lecompte, Maarten van der Graaff). Ten slotte kiezen nogal wat dichters voor een montagetechniek, waarbij tekstflarden van uiteenlopende herkomst in elkaar worden geschoven (Alfred Schaffer, Xavier Roelens, Jeroen Mettes).

Jammer is dat in het merendeel van de artikelen geen complete gedichten worden geanalyseerd: diepte wijkt voor breedte. Een lezer die de oeuvres nog niet kent, moet vaak maar aannemen dat de in de lopende tekst geciteerde regels niet uit hun verband zijn gerukt, bovendien krijgt men zo moeilijk een indruk van het voor veel poëzie zo belangrijke visuele aspect. Dat zijn echter kleine bezwaren tegen een bundel die voortreffelijk in zijn opzet is geslaagd.

PIET GERBRANDY

JEROEN DERA, SARAH POSMAN EN KILA VAN DER STARRE (RED.), *Dichters van het nieuwe millennium. Nederlandse en Vlaamse poëzie in de 21e eeuw*, Vantilt, Nijmegen, 320 p.

NOOT

1. CYRILLE OFFERMANS, 'Geruchten over poëzie. Thomas Vaessens ontdekt de nieuwe lezer', *Ons Erfdeel*, jg. 49 (2006), nr. 5, 679-686. Zie: www.onserfdeel.be/pdf/offermans.pdf.